

Akácfa utcai Gyermekkert

Haas Julianna (Gallai Józsefné)

*„ha valaki megbántott, akkor azért kezdtem el sírni,
hogy nincs anyukám, aki megvédjen.”*

Az interjút Vörös Kata készítette 2020-ban, Budapesten.

Haas Julianna 1937. március 11-én született Budapesten. Családjának tagjai vendéglősök, a körúti Sörszanatórium tulajdonosai voltak. Édesanyja, Szilárd Rózsa is ott dolgozott cukrászként. A Rákóczi út 56. alatti lakásban több generáció lakott együtt, de mindenkinek volt külön szobája.

A sárga csillag feltűzéséhez kapcsolja az emléket, hogy megváltozott körülötte valami a családjában is. 1944 nyarán kellett először a Pozsonyi útra költözniük. Decemberben a → nyilasok a Teleki térre vitték ki őket, és édesanyját és 1933-ban született nővérét, Ágnes Gizellát → deportálták Ravensbrückbe. Mindketten életüket veszítették. Julianna Vöröskeresztes házba került a Teleki Pál u. (ma Október 6-a u.) 16-ba. Ott nagyon rossz körülmények között éltek a gyerekek, sokan meg is haltak. Édesapja, Haas Jenő megszökött Kőszegről a → munkaszolgálatból, és a → gettóban kereste a családját. Egy a Vöröskeresztes házból kiszökött kisfiútól tudta meg, hogy van ott egy kékszemű Juli nevű kislány, így találta meg. Délelőtt szabadult fel Pest, és délután már ott volt az édesapja a Vöröskeresztes házban.

Az egyedül maradt édesapa nem tudta ellátni, és Julianna inkább vállalta a gyermekotthoni létet, csak ne kapjon mostohát. 14 évesen költözött haza, amikor már önállóbb lett, el tudta a háztartást is látni.

Az akácfa utcai Gyermekkert növendékei téli ruházatban

Hogyan és mikor került az első gyermekotthonba a háború után?

Amikor egy kicsit jobban lettem, tehát olyan '45. májusban. Nem nagyon volt enniavaló és egyéb, meg hogy gyerekek között legyek. Itthon nem nagyon maradtak gyerekek, akik maradtak azok elmentek, tehát nem nagyon maradtak. És hogy gyerekek között legyek, hogy lássam, hogy mással is valami ilyesmi történt, és akkor a ► Hidegkúti útra kerültem az apácákhoz. Nem emlékszem, de biztos, hogy apukám vitt oda. Volt egy Elza néni nevezetű néni, aki az Erzsébet körúton lakott, és szintén ismert, és amikor megtudta, hogy én egy keresztény otthonban vagyok, szívvrohamot kapott, hogy mit keres egy zsidó gyerek keresztény otthonban: akkor lekerültem ► Szegedre, zsidó otthonba.

De Szeged nagyon messze volt. Papám minden látogatási időben eljött, de iszonyatosan messze volt az akkori vonatkörülmények között. És akkor – egy év után – valahogy sikerült, hogy ► Rákosszentmihályra kerültem. Rákosszentmihályon már jobb volt, már közelebb volt, de ott is én nem tudom miért voltak problémák stb. Volt olyan, hogy hazaszöktem, akkor 9 éves voltam, ez olyan '46-ban történhetett meg. Valami nem tetszett, nem tudom, már arra sem emlékszem, hogy miért. Csak azt tudom, hogy megjelentem otthon, hazamentem gyalog és HÉV-vel. Akkor még volt Rákosszentmihályról ez a kis nem tudom milyen HÉV, ami a Kelet felé bevitt,

de nem volt annyi pénzem. Nem volt pénzem, így egy-egy megállóra szálltam föl a HÉV-re, amikor láttam, hogy jön a kalauz, leszálltam, gyalogoltam. Jött akkor következő, és valahogy így hazaszöktem. De hulla fáradt voltam, hát az egy kilenc-évesnek egy elég nagy strapa volt, és akkor lefektettek és másnap visszavittek. De Szegedről is volt olyan, hogy haza akartam szökni

És mit mondtak miért kell ezekben az otthonokban lennie?

Mert, hogy a papám dolgozott, és én nekem volt egy olyan kikötésem, hogy nem szeretnék egy mostohamamát. Egyedül nem tudtam magamat ellátni, lakást se tudtam rendbe tartani, ezért kellett tehát. Ő se tudott ellátni, mert ő 8-9 órát dolgozott, még nem volt porszívó, nem volt nem tudom én micsoda, nem tudott engem ellátni. Tehát nekem választanom kellett volna, hogy hajlandó vagyok, hogy ő megnősüljön, én viszont erre nem voltam hajlandó, és ő ezt tudomásul vette.

Rákosszentmihályon kb. két évet voltam. Két év után egy rövid időre hazakerültem, de Édesapám munkája miatt egyedül nem tudott ellátni, és akkor kerültem az ▶ akácfa utcai otthonba, amit 1951-ben államosítottak és én végleg hazakerültem. Ekkor én 14 éves voltam és már el tudtam magunkat látni.

Hogyan fogadták, ki fogadta ezekben az otthonokban?

Nagyon őszintén, nem emlékszem. Hogy mondjam? Nem volt olyan borzasztó, mert gyerek voltam, játszottam stb. Csak az éjszakák, az esték voltak rosszak, hogy nem az anyu kelt fel, nem az anyu fektet le, csak annyi. De tulajdonképpen, hogy láttam, hogy a másik is, tehát bizonyos mértékig megnyugodtam, ... azért mondom, hogy könnyen átvészeltük, mert gyerekek voltunk. Nevetni is tudtunk, mindent tudtunk. Csak voltak szomorú pillanatok, amikor... hogyha valaki megbántott, akkor azért kezdtem el sírni, hogy nincs anyukám, aki megvédjen. Szóval ilyen hülyeségek.

Biztonságban érezte magát?

Biztonságban éreztem magamat az otthonokban. Tényleg hazudnék, ha azt mondanám, hogy nem. Biztonságban. Elsődlegesen a mamám hiányzott, tehát gondolom mindegyikünknek a szülő hiányzott. És a másik, hogy azt a pár hónapot képtelenek voltunk elfelejteni, mit tudom én, mondjuk nekem nem is, amíg az anyuval együtt voltam addig nem, tehát '44. decemberétől '45. január 19-ig, azt képtelen voltam elfelejteni. Az iszonyatos, az, ami volt, tehát 5 hét, 6 hét.

Mondda, hogy nagyon nehezek voltak az éjszakák...

Akkor biztos, hogy még nehezebb, és hogy mindig bejöttek a nyilasok, mondom ez alatt az 5-6 hét alatt, hogy ordítanak, hogy belőnek a Dunába. Esküszöm, hogy nem értettem. Biztos, hogy nem értettem, csak az ordítást, a kiabálást, a fegyvertől való félelmet. De azt, hogy belőnek... nem értettem.

És ezek az árvaházi időszakban éjszakánként előjöttek? Tudott aludni az árvaházakban?

Én szerintem tudtam aludni, valószínű, hogy tudtam. Hát gyerek voltam, tehát aludni én szerintem tudtam. Már a sírástól is beleringattam magamat egy alvásba.

Hányan laktak egy helyiségben az otthonokban?

Hát mondjuk az Akácfa utcában emeletes ágyak voltak, és húsz körül voltunk, ha nem többen. Általában emeletes ágyak voltak, és sok gyerek volt. Ez nem volt olyan borzasztó, én ezt nem tartottam olyan rossznak. Nem kis szobák voltak, hanem mindenhol nagy helyiség és sok gyerek.

És hogyan telt el egy napjuk?

Ha iskola volt, akkor iskolába kellett menni, tanítás stb. Utána hazajöttünk, étkezés, tanultunk, játszottunk. Nyáron természetes dolog, hogy többet játszottunk. Tulajdonképpen szabadok voltunk, hazugság lenne azt mondani, hogy nem, hogy nem tudom, milyen nagy fegyelem lett volna. Egyedül talán a Hidegkúti úton az apácáknál volt fegyelem, de a többi helyen nem volt olyan nagy fegyelem.

Hogyan fegyelmeztetek ezekben az otthonokban? Volt testi fenytés?

Nem, nem volt semmi, semmi ilyen nem volt. Voltak bizonyos szabályok, hogy ott kellett maradni, nem elmenni. Bár az Akácfából napközben kimehettünk, de este haza kellett érnünk, vacsorakor ott kell lenni. Nem vehettük el másnak a holmiját. Tehát ami átlagos.

Emlékszik valamire, hogy voltak verekedések pl.?

Én ezekre nem nagyon. Én gyenge vagyok, úgyse mentem volna bele semmilyen verekedésbe, mert nem jöttem volna ki jól. Mert én mindig gyenge voltam, tehát nem volt értelme, ezenkívül lány vagyok. Tehát nem vagyok annyira verekedős típus, tehát magam részéről amennyire emlékszem, és végig az életemben a vitát, a verekedést próbáltam mindig elkerülni.

Ébresztő? Reggeli szertartás?

Persze ébresztő volt, föl kellett kelni, pláne ha iskolába mentünk, de mondom, nem volt olyan iszonyatos nagy fegyelem. Mondjuk az Akácfában is utáltam másokkal mosakodni, és ilyen nagy helyiség volt, tehát több helyen lehetett, mit tudom én tizenöten vagy húszan lehetett mosakodni. Tudom, hogy én mindig hajnalban kimentem mosakodni, hogy egyedül mosakodjak...

Tanultak ott a gyerekekkel?

Tanultak, tanultak. Az, hogy nem voltunk jó tanulók, az rajtunk múlt. De mindig volt valaki, hogy tanuljon velünk. Volt egy tanulószoba általában. Tehát jobb tanulók is lehettünk volna, csak nem használtuk ki. Inkább tulajdonképpen nekem az, hogy nem jártam – és gondolom a többiek is bizonyos korosztályba nem jártak – tehát írni, olvasni, helyesen írni nem tanultam meg. Én a magyart képtelen voltam jól csinálni. Nekem reál, matematikához, fizikához volt érzékem. Abból mindig jelesem volt, de ezekből a humán tantárgyakból az elemi hiánya miatt nem tudtam behozni. Jó, lusta is voltam, de nem tudtam behozni.

[...]

Játszottak az otthonokban?

Játszottunk, rengeteget játszottunk. Én pl. esküszöm minden kártyajátékot, mindent tudok, sakkozni, malmozni. Szóval minden ilyen társasjátékot. Ezenkívül kint is, az Akácfa utcában a nyári tábor Gyömrőn volt, ottan azt megvették, és a nyarat végigjátszottuk tényleg. Kézilabdáztunk, kosaraztunk, tehát amint kint meg lehetett, fára másztunk. [...] És kimentünk sokszor ott ki tudtunk menni a gyömrői strandra, és ott úsztunk, tehát az úszást ott tanultuk meg. [...] Olvasni biztos, hogy olvastunk, rajzolni én biztos, hogy nem rajzoltam, mert én rettentően ügyetlennek éreztem magamat a rajzban, de lehetett.

Rendeztek színhátékokat, irodalmi műsorokat?

Az Akácfaiba eljött pl. Rodolfo is, volt ott Pataki, az a fejszámoló művész is. Tehát jöttek. Volt a vak zongorista is, jött hozzánk játszani. Meg volt, persze volt olyan, hogy ünnepekkor vagy valamikor mi léptünk fel.

Esetleg egy meghatározó nevelőre emlékszik?

Mondjuk az Akácfa utcában a Pikére, az Évára emlékszem, egy fiatal valaki volt, olyan huszonvalahány éves, egy nagyon nagydarab, kövér. Nagyon szerettem. [...] Nem tudom. Mert közel volt hozzám, úgyhogy ezért.

Ezekben az otthonokban volt vallási nevelés?

Igen, volt vallási nevelés. Mindegyikben volt. Az apácáknál is. Mindig mondom, hogy én magam részéről a Miatyánkot is tudom. De a zsidó vallásban is tudom a bizonyos szertartásokat. Nem azt mondom, hogy mindent, tehát nem erről van szó, de azért az alap dolgokat tudom.

Milyen volt az ellátásuk? Volt olyan, hogy éhezniük kellett?

Nem, tényleg nem. Nem volt olyan, soha nem volt. Én különben is kis étkű vagyok, tehát énnekem általában tényleg nem kellett. Én tudom, hogy általában a jó étvágyú gyerekek mellém ültek, mert én semmiből sem ettem meg az egész adagot. De nem hiszem, hogy a jó étvágyú gyerekek is éheznie kellett. Arra emlékszem, hogy az Akácfaiban, ha nem ettünk meg valamit, nem ízlett, akkor adtak zsíros kenyeret, vagy valamit. Szóval éhezésről szó se lehet. És még egyre emlékszek, hogy minden péntek este kaptunk amerikai táblacsokoládét, nem tudom 8 deka volt vagy 7, vastag csokoládé, de nagyon finom csokoládét kaptunk, minden péntek este.

Kellett az otthonokban valamiben segíteni, dolgozni esetleg?

Nem, nem volt semmi.

És fiúk is voltak az intézetekben?

Voltak persze, igen. [...] Csak külön aludtunk.

Amikor az otthonban volt, tudott valamit a családjáról?

Persze, tudtam. Közel laktak ugye a papámék, a papám a Rákóczi út 56-ba lakott, és az Akácfa utca 32-ben volt az otthon. Volt olyan, amikor elfuthattam, elmehettem, apuval voltam, ott pláne tartottam. A többi otthonnál pedig a papám minden látogatási időnél ott volt, kéthetenként vasárnap volt a látogatás. Tehát én tudtam mindig a családomról. Nem maradt, tulajdonképpen édesapám maradt meg nagymamám maradt meg, és ők tényleg tartották velem. Maradt meg még egy pár nagynéném, nagybácsikám és másodnagynénjeim, más rokonom nem maradt meg.

Leveleket írtak egymásnak?

Hát persze írtunk, igen. Bár nem voltam nagy levélíró, de azért írtunk egymásnak. *Milyen információk szűrődtek be a külvilágról? Volt tudomása a cionistákról?*

Nem tudom, ami gyerekeknek érdekes volt. Politika nem érdekelt, tehát nem volt annyira.

A cionistákról volt, mert ugye sokszor úgy volt, hogy kimegyünk külföldre, vagy kivisznek bennünket, és ezek a cionista mozgalmak tették, én szerintem akkor, amikor az Akácfába voltam, akkor is volt erről szó, és amikor Szegeden voltam, akkor is volt erről szó, hogy kivisznek szívesen. Csak mondjuk az apu nem akarta, nem akart elveszíteni, és ő nem akart kimenni.

És összetartottak egymással a gyerekek?

Összetartottunk, tényleg összetartottunk. Most is szoktunk négyen találkozni még az Akácfa utcából. Van egy találkánk a Szent István parki cukrászdánál. [...] Olyan havonta, kéthavonta. Csak ennyien vagyunk most itt Pesten, és azért találkozunk ennyien.

Az otthonból annyira nem volt jó barátom. Kicsit hányatottabb volt az életem, tehát nem egy helyen voltam, hanem mindenhol egy félév – egy év, tehát kicsit hányatott, problémáim voltak. Most már szívesen találkoznék sokkal, de sajnos reálisan nem élünk, kevesen élünk már, hiszen nyolcvanon fölül vagyunk.

Visszatekintve hogy értékeli ezt az időszakot?

Most felnőtt ésszel és 80 évesen azt mondom, hogy nagyon sok mindent köszönhetünk az otthonoknak hogy voltak. Hogy emberségesek voltak velünk. Rengeteget. Akkor biztos, hogy nem így értékeltem.

De most, most úgy érzem, hogy tényleg nem éhezünk, nagyjából ellátást kapunk, tehát köszönhetünk sok mindent ezeknek, a külföldi segítségnek, hogy ezt így meg tudták oldani. Nem tudom ezt így elmondani, de az a borzasztó, ami '44-ben történt. Az iszonyat, amin akkor rengetegen keresztülmentünk, hogy nem voltunk emberek, hogy minket agyonlőhettek, hogy úgy ordíthattak velünk, és hogy nem jöttek haza a szüleink. Vagy nekem anyukám és nővérem, tehát már

másként fogtam fel, már felnőttem valahogy. Én úgy érzem, hogy ezek az otthonok nagyon sokat jelentettek nekünk, valahogy embert faragtak belőlünk.

Volt olyan, hogy felnőttként visszatért a gyermekotthonokba, a helyszíneikre? Mit érzett?

Volt olyan, volt olyan. De nem találtam meg. Pl. meg akartam nézni a Rákosszentmihályt, de most már nem az van, nem találtam meg. Szegeden is próbáltam, azt se találtam. Az Akácfába ott voltam és ott találkoztam is, de az sincs már ott, ott sincs gyermekotthon, de ott voltam. Azt tudom, hogy hol van. Nem tudom, egy érdekes bizsergést [éreztem], de nem volt különösebb nagy hatással.